

Elemzések a gazdasági és
társadalompolitikai döntések
előkészítéséhez 15.

2000 . július

Budapest, 2000 . augusztus

Az elemzés a Miniszterelnöki Hivatal megrendelésére készült.

Készítette: Gábos András

TÁRKI
Társadalomkutatási Intézet Rt.
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: 309-7676
Fax: 309-7666
E-mail: tarki@tarki.hu
Internet: www.tarki.hu

Összegzés

A TÁRKI 2000. júliusában Omnibusz-adatfelvételt végzett 1526 fős, országos mintán. A minta valószínűségi minta, mely többlépcsős, arányosan rétegzett kiválasztással készült. A minta fő jellemzője, hogy minden felnőtt embernek egyenlő volt az esélye arra, hogy ő legyen a válaszadásra felkért személy. A kiválasztott személyek egy részének kiesése (válaszmegtagadások, elköltözések stb.) miatti mintatorzulást négydimenziós (korcsoport, nem, iskolai végzettség, lakóhely) súlyozással korrigálták. A mintavételi eljárásból fakadó hibahatár $\pm 2,6\%$. Ez azt jelenti, hogy - mintavételi okokból - a teljes mintából becsült adatok 95%-os valószínűséggel ennél nagyobb mértékben nem térnek el azokról, melyeket a teljes népesség megkérdezése esetén regisztrálnánk. A teljes hiba ennél nagyobb lehet az adatfelvétel pontosságának és a kérdésekre adott érvényes válaszok arányának függvényében.

Az adatfelvétel eredményeit az alábbiak szerint összegezhetjük:

- A magyar lakosság 2000. júliusában is kedvezőtlenül, inkább negatívan ítéli meg mind saját anyagi, mind pedig az ország gazdasági helyzetét. A jövőre vonatkozó várakozások inkább pesszimisták, de ezek a vélemények kevésbé negatívak, mint a jelenre vonatkozó helyzetértékelések.
- Az eltelt félév során a magyarok szubjektív helyzetértékelése és várakozásai nem változtak számottevően. Ezzel szemben a lengyelek anyagi helyzetük, de különösen kilátásaik romlását tapasztalták ebben az időszakban és ma már pesszimistábbak saját személyes jövőjüket illetően, mint a magyarok. A három visegrádi ország lakosai közül továbbra is a csehek látják legkedvezőbbnek saját anyagi helyzetüket és kilátásaikat. Általában az ország gazdasági állapotának kedvezőtlen megítélése jellemző mindhárom ország lakosaira. E tekintetben viszont a magyarok a legkevésbé elégedetlenek, a lengyelek értékelése pedig ebben a dimenzióban is negatívan változott, és ez év júliusában ők voltak a legelégedetlenebbek országuk gazdaságának teljesítőképességével. A lengyelek helyzetértékelésében bekövetkezett fordulatot illusztrálja a gazdasági helyzet kilátásainak értékelése is. Míg fél évvel ezelőtt semmilyen értékelhető különbséget sem tapasztalhattunk a három ország lakosságának várakozásaiban, addig – a magyarok és csehek értékelésének változatlansága mellett – a lengyelek válasza a pesszimizmus növekedéséről árulkodnak.
- A magyar állampolgárok inkább elégedetlenek, mint elégedettek a kormány és az ellenzék választások óta eltelt időben kifejtett tevékenységével, valamint a demokrácia működésével. A júniusi adatokhoz képest nem történt érzékelhető változás sem a kormány, sem pedig az ellenzék eddigi tevékenységének megítélésében. A három visegrádi ország összehasonlításában azonban még így is Magyarországon a legkedvezőbb mind a kormány, mind pedig az ellenzék megítélése. Míg Lengyelországban az ellenzék lényegesen pozitívabb megítélés alá esik a közvélemény szemében, mint a kormány, addig Csehországban a helyzet éppen fordított: a kormány – bár alapvetően népszerűtlen – megítélése pozitívabb, mint az ellenzéké.
- A magyar állampolgárok döntő többsége (83%) nagyobb szerepet szánna a kormánynak a benzinár alakításában, ezt többségük a benzinár adótartalmának csökkentésén keresztül képzelel el. Ez nem is meglepő annak fényében, hogy a

lakosság elsődlegesen az adótartalom nagyságával hozza összefüggésbe a magas benzinárakat. Az állami szerepvállalás növelését szorgalmazók egynegyede vezetne be hatósági árat, egytizedük pedig támogatást nyújtana az alacsony jövedelműeknek. A költségvetésnek az adócsökkentéssel együttjáró bevételkiesését majd minden válaszdó más költségvetési területek – elsősorban a honvédelem, a szociális és kulturális szféra - forrásainak csökkentésével pótolná.

- A magyar lakosság kilenczede szerint a gyógyszerárak ma Magyarországon magasak vagy nagyon magasak. Az emberek meglehetősen megosztottak abban a kérdésben, hogy mi lehet ennek az oka. Legtöbben a gyógyszergyárak magántulajdonát és a gyógyszergyártásban meglévő piaci viszonyokat okolják. Viszonylag magas azoknak az aránya is, akik közvetlenül a kormányzatra hárítják a felelősséget, akár az e célra felhasználható tb-támogatás mértékét keveselve, akár általában a gazdaság- és társadalompolitikát hibáztatva.

1. Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Ahogy minden hónapban, úgy ez év júliusában is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről, és milyen várakozásaik vannak a kérdés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodunk. A magyarországi adatfelvétellel egyidőben Csehországban és Lengyelországban is készült felmérés, mely ugyanezeket a kérdéseket (is) tartalmazta. Az elemzés kitér a három kelet-közép-európai ország adatainak összehasonlítására is.

1.1. Szubjektív helyzetértékelés – az állampolgárok anyagi helyzete

A három visegrádi ország lakosainak helyzetértékelése saját anyagi körülményeikre és jövőbeli kilátásaikra vonatkozóan országonként jelentős mértékben eltér. A válaszok átlaga alapján a csehek a legelégedettebbek saját anyagi helyzetükkel (az érvényes válaszok átlaga 2,94). A cseh lakosság egynegyede jónak tartja helyzetét, a válaszadók fele pedig úgy véli, saját anyagi körülményei se nem jók, se nem rosszak. Fél év alatt azonban a csehek értékelése saját anyagi helyzetükre vonatkozóan valamelyest romlott (2000. január: 3,02). Ugyanezt tapasztaljuk a saját kilátásaik tekintetében is, a mostani átlag a fél évvel ezelőttihez képest közel egy tizedponttal alacsonyabb. A csehek inkább pesszimistán vélekednek, válaszaik átlaga 2,90.

A magyarok között 10%-ot sem éri el a valamilyen mértékben elégedettek aránya. Ezzel szemben rossznak vagy nagyon rossznak ítéli saját helyzetét a válaszadók közel kétötöde (38%). A válaszok átlaga (2,60), mely alatta marad az ötfokú skála középső értékének, jól mutatja ezt az elégedetlenséget. Többnyire ugyancsak kedvezőtlennek ítélik meg a magyarok a saját jövőjüket is. Válaszaik átlaga (2,83) valamelyest elmarad a csehekétől, ám a félévvel ezelőttihez viszonyítva egy tizedpontnyi javulást tapasztalhatunk.

A lengyelek ez év júliusában átlagosan kevésbé rossznak értékelik helyzetüket, mint a magyarok, és rosszabbnak, mint a csehek. Válaszaik átlaga 2,79. Várakozásaik (válaszaik átlaga 2,77) ezzel szemben, igaz alig érzékelhető mértékben, de pesszimistábbak, mint a magyarokéi. Összességében mindkét vonatkozásban kis mértékű elégedetlenség és pesszimizmus jellemzi a lengyeleket.

1.1. – 1.2. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről közép-kelet-európai összehasonlításban (a határozott választ adók százalékában)

	Jelenlegi anyagi helyzet (%)		
	Magyarország (N=1525)	Csehország (N=969)	Lengyelország (N=1036)
Nagyon jó	0,2	2,0	5,0
Jó	8,8	21,0	14,0
Nem is jó, nem is rossz	53,1	52,0	49,0
Roszs	26,9	19,0	16,0
Nagyon rossz	10,9	6,0	17,0
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,60</i>	<i>2,94</i>	<i>2,79</i>
Nem tudja*	0,1	0,0	-

	Anyagi helyzet egy év múlva (%)		
	Magyarország (N=1431)	Csehország (N=862)	Lengyelország (N=1026)
Sokkal jobb, mint most	1,2	2,2	1,0
Jobb, mint most	21,0	19,1	13,1
Ugyanilyen	44,4	50,6	56,6
Roszsabb, mint most	26,1	22,5	20,2
Sokkal rosszabb, mint most	7,3	5,6	9,1
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,83</i>	<i>2,90</i>	<i>2,77</i>
Nem tudja*	6,2	11,0	1,0

*az összes megkérdezett százalékában (Magyarország: N=1526, Csehország: N=969, Lengyelország: N=1036)

1.2. Szubjektív helyzetértékelés – az ország gazdasági helyzete

Míg saját anyagi helyzetük értékelésekor a magyarok bizonyultak a lelegegedetlenebbeknek, az ország gazdasági helyzetéről alkotott vélemények tekintetében a helyzet éppen fordított. A magyarok véleménye (a válaszok átlaga 2,59), bár abszolút értelemben negatív, jobb a csehek vagy a lengyelek, de a fél évvel ezelőtti saját véleményüknél is (2,51). A magyarok 8,5%-a inkább jónak, fele se nem rossznak, se nem jónak minősítette a gazdaság helyzetét. A gazdaság teljesítményét negatívan megítélők aránya kétötöd körül alakul.

Míg a magyarok véleménye saját gazdaságuk teljesítőképességéről valamelyest javult, addig a lengyeleké nagymértékben romlott. Év elején a két ország lakosságának véleménye megegyezett, júliusban azonban a lengyelek válaszainak átlaga (2,34) közel két tizedponttal alacsonyabb, mint januárban volt (2,52). A lengyel gazdasági helyzetet jónak tartók aránya hat hónap alatt a felére csökkent. Ma a válaszadók 7%-ának van csupán pozitív véleménye, 49% szerint a gazdaság helyzete rossz, 12% szerint pedig nagyon rossz.

A csehek véleménye valamelyest javult az eltelt féléves időszakban. Elsősorban a helyzetet se nem jónak, se nem rossznak ítézők aránya növekedett meg a negatív vélemények rovására. A válaszok átlaga júliusban 2,41 volt.

Az eltérő helyzetértékeléssel szemben a várakozások esetében továbbra is kisebbek a különbségek. A magyarok és a csehek véleménye továbbra is megegyezik és az elmúlt évben nem is igazán változott. Ezzel szemben a lengyelek megítélése pesszimistábbá vált, válaszaik átlaga 2,91-ről 2,78-ra csökkent.

1.3. – 1.4. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről közép-kelet-európai összehasonlításban (a határozott választ adók százalékában)

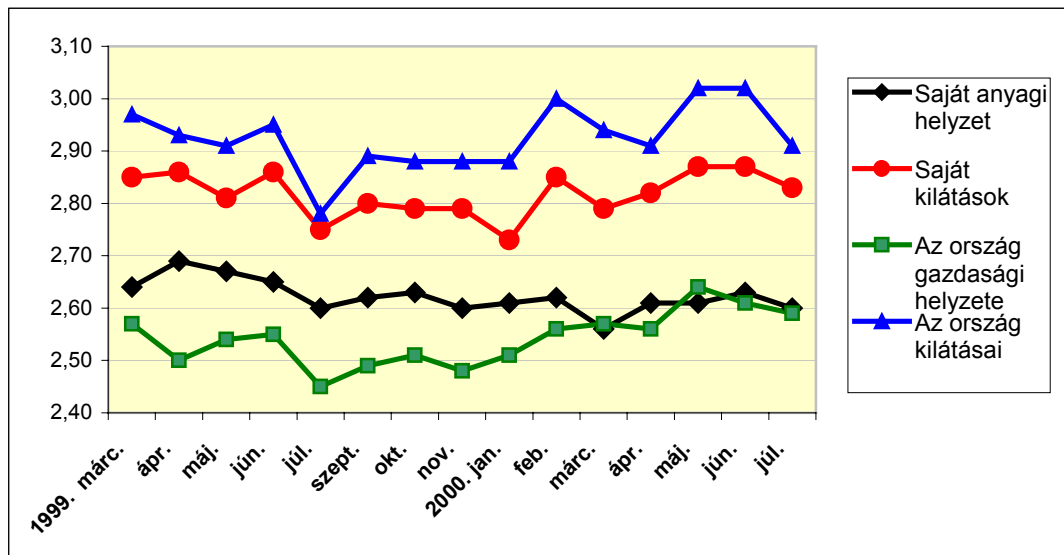
	Az ország jelenlegi gazdasági helyzetet (%)		
	Magyarország (N=1475)	Csehország (N=950)	Lengyelország (N=1005)
Nagyon jó	0,1	0,0	0,0
Jó	8,4	6,1	7,2
Nem is jó, nem is rossz	50,0	37,8	32,0
Rossz	33,7	46,9	48,5
Nagyon rossz	7,8	9,2	12,4
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,59</i>	<i>2,41</i>	<i>2,34</i>
Nem tudja*	3,4	2,0	3,0

	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva (%)		
	Magyarország (N=1401)	Csehország (N=872)	Lengyelország (N=922)
Sokkal jobb, mint most	0,2	0,0	0,0
Jobb, mint most	23,6	17,8	14,6
Ugyanilyen	47,8	58,9	52,8
Rosszabb, mint most	23,8	21,1	28,1
Sokkal rosszabb, mint most	4,6	2,2	4,5
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,91</i>	<i>2,92</i>	<i>2,78</i>
Nem tudja*	8,2	10,0	11,0

*az összes megkérdezett százalékában (Magyarország: N=1526, Csehország: N=969, Lengyelország: N=1036)

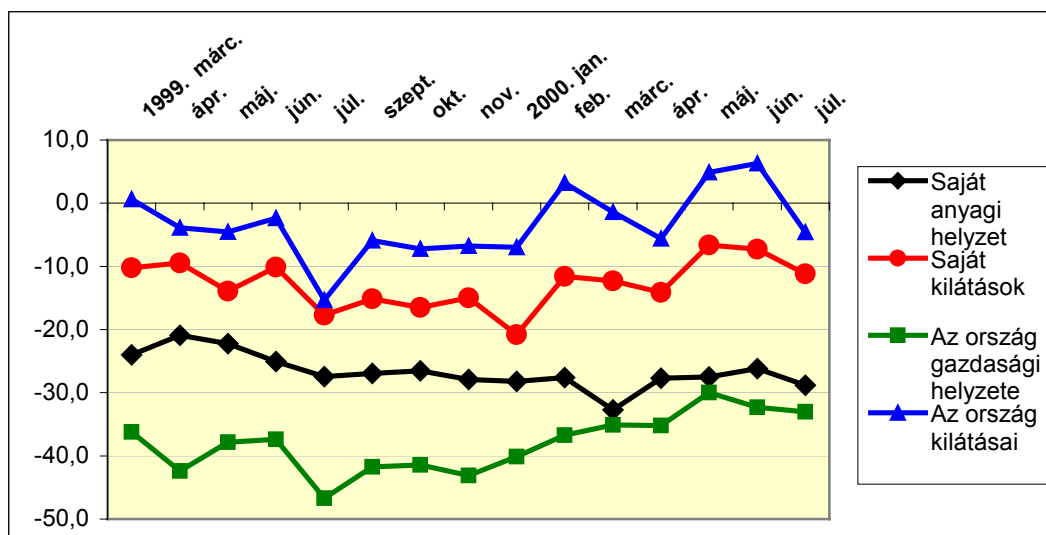
1.1. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan - időbeli összehasonlítás

A grafikon görbéi az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1 – nagyon rossz, 5 – nagyon jó).

1.2. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

A grafikon görbéi az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott negatív és pozitív vélemények érvényes százalékos arányainak különbségeit jelölik (%).

1.5. táblázat Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése – társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
Férfi	2,64	2,91	2,67	2,96
Nő	2,58	2,75	2,53	2,86
<i>Együtt</i>	2,60	2,83	2,59	2,91
<i>N=</i>	1526	1431	1475	1401
ÉLETKOR				
18-39	2,71	3,15	2,64	3,02
40-59	2,54	2,63	2,57	2,83
60-	2,52	2,59	2,56	2,83
<i>együtt</i>	2,61	2,83	2,59	2,91
<i>N=</i>	1522	1428	1472	1398
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,42	2,63	2,51	2,81
szakmunkásképző	2,55	2,84	2,53	2,84
érettségi	2,77	3,03	2,64	3,06
felsőfokú	3,02	3,04	2,90	3,08
<i>együtt</i>	2,60	2,83	2,59	2,91
<i>N=</i>	1525	1431	1475	1401
JÖVEDELMI HELYZET				
legelső ötöd	2,15	2,61	2,49	2,73
második ötöd	2,45	2,73	2,51	2,82
harmadik ötöd	2,51	2,70	2,48	2,75
negyedik ötöd	2,63	2,83	2,62	2,88
legfelső ötöd	2,95	2,94	2,71	2,98
<i>együtt</i>	2,54	2,76	2,56	2,83
<i>N=</i>	899	850	870	833
FOGLALKOZÁS				
alkalmazott	2,50	2,79	2,52	2,86
önálló, vállalkozó	2,82	2,80	2,76	2,97
vezető, értelmiségi	3,03	3,00	2,91	3,08
<i>együtt</i>	2,60	2,81	2,59	2,90
<i>N=</i>	1391	1309	1348	1277
TELEPÜLÉSTÍPUS				
község	2,63	2,78	2,60	2,89
város	2,73	2,90	2,64	3,07
megyei jogú város	2,65	2,87	2,61	2,87
Budapest	2,49	2,78	2,55	2,85
<i>együtt</i>	2,60	2,83	2,59	2,91
<i>N=</i>	1525	1431	1475	1401

2. A politika szereplőinek és a demokrácia állapotának lakossági megítélése

A 2000. júliusi adatfelvétel eredményei szerint a magyar lakosság véleménye lényegében nem változott az Orbán-kormány tevékenységével kapcsolatban. Ezt fejezi ki az összes értékelhető válasz átlaga (2,30), mely valamelyest magasabb, de statisztikai értelemben nem tér el a júniusi eredménytől (2,27). A válaszadók 36%-a inkább jónak, 42%-a inkább rossznak minősítette a kormánynak a megalakulás óta kifejtett tevékenységét. A teljesítményt nagyon rossznak értékelők arány több, mint háromszorosa az egyértelműen pozitívan vélekedőknek. A megkérdezettek több mint egytizede (10%) nem tudott határozott véleményt formálni a kormány eddigi teljesítményéről. Az Orbán-kormány tevékenységének megítélése és az életkor kapcsolata U-alakú, az átlagosnál jobbnak ítélik meg eddigi működését a 40 év alattiak (2,36) és legidősebb, 70 év feletti korosztály (2,35). Az iskolai végzettséget tekintve a legkevésbé elégedetlenek az érettségizettek (2,36) és a diplomások (2,34), a legelégedetlenebbek pedig a szakmunkás képzettséggel rendelkezők (2,25). A foglalkozási csoportok szerinti vizsgálat azt mutatja, hogy a kormányról legjobb véleménnyel az önállók és vállalkozók vannak (2,47). A teljes népességhez viszonyítva a községen élőknek a kormányról alkotott véleménye jobb, mint a nagyobb településeken élőké.

Az Orbán kormány megítélése, bár inkább kedvezőtlennek mondható, a legpozitívabb a három közép-európai ország összehasonlításában. A Zeman-kormányról alkotott vélemények (2,21) nem sokkal ítélik gyengébbnek teljesítményét, mint azt az Orbán-kormány esetében tapasztaltuk, a Buzek-kabinet megítélése viszont rendkívül negatív. A lengyel kormány eddigi tevékenységét megítélő válaszok átlaga éppen a 2,00 érték alatt marad (1,99). Feltűnő továbbá, hogy a cseh és a lengyel kormány megítélésével kapcsolatos kérdés megválaszolásakor lényegesen többen voltak bizonytalanok, mint a magyar kormány esetében. A lengyelek között a 'Nem tudja' válaszok aránya elérte az egyötödöt (2.1. táblázat).

2.1. A három ország kormányának megítélése (négyfokú skálán, a határozott válaszok százalékában: 1 – nagyon elégedetlen, 4 – nagyon elégedett)

	Magyarország (N=1375)		Csehország (N=814)	Lengyelország (N=818)
	N=	%	%	%
Egyértelműen pozitív	68	4,9	1,2	1,3
Inkább pozitív	500	36,4	32,1	21,5
Inkább negatív	578	42,0	53,6	51,9
Egyértelműen negatív	229	16,7	13,1	25,3
<i>Összesen</i>	<i>1375</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,30</i>		<i>2,21</i>	<i>1,99</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	151	9,9	16,0	21,0

*az összes megkérdezett százalékában (Magyarország: N=1526, Csehország: N=969, Lengyelország: N=1036)

Magyarországon nem történt változás az ellenzék megítélésében a júniusi adatokhoz képest. A válaszok átlaga (2,43) teljes egészében megegyezik az egy hónappal korábban regisztrált adattal. Az ellenzék munkáját inkább negatívan, illetve inkább pozitívan megítélők aránya statisztikai értelemben nem különbözik egymástól, az

egyértelműen negatív minősítések aránya pedig több mint kétszerese az egyértelműen pozitívaknak. Akárcsak a korábbi adatfelvételek során, az ellenzék esetében ezúttal is nagyon magas a határozott véleményt nem formálók aránya (22%).

Az ellenzék tevékenységét értékelő válaszok átlagai alapján azt mondhatjuk, hogy a 60 év feletti, a szakmunkás végzettségűek és az érettségizettek, az alsó- és felső szintű vezetők és a megyei jogú városokban élők között az elégedetlenek és az elégedettek aránya közel azonos.

Lengyelországban komoly különbség mutatkozik a kormány és az ellenzék tevékenységének megítélésében. Bár az ellenzék eddigi munkáját is inkább negatívan, mint pozitívan ítélik meg az állampolgárok, az értékelő válaszok átlaga (2,38) négy tizedponttal magasabb, mint a kormány esetében. Az adatok bizonytalanságát azonban nagyban növeli az értékelhető választ nem adók egyharmados aránya.

A csehek esetében fordított helyzetet találunk. A másik két országgal szemben itt a kormány megítélése jobb, mint az ellenzéké. Az állampolgárok szerint az ellenzék rendkívül gyenge teljesítményt nyújtott a választások óta eltelt időszakban, az értékelő válaszok átlaga 2,09. A bizonytalan válaszok aránya 26%.

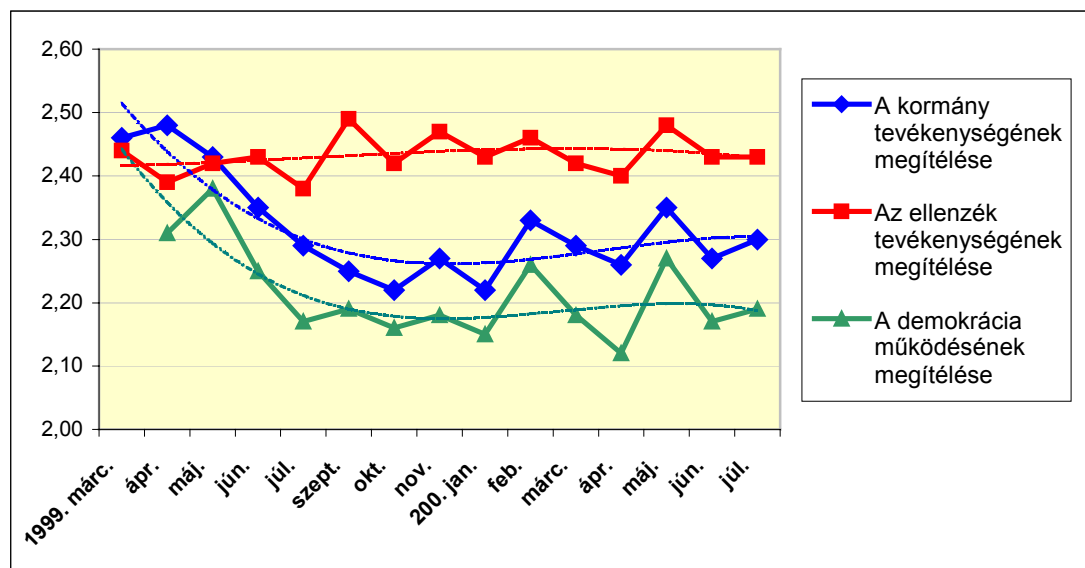
2.2. Az ellenzék tevékenységének megítélése (négyfokú skálán, a határozott válaszok százalékában: 1 – nagyon elégedetlen, 4 – nagyon elégedett)

	Magyarország (N=1190)		Csehország (N=717)	Lengyelország (N=684)
	N=	%	%	%
Egyértelműen pozitív	37	3,0	1,4	7,6
Inkább pozitív	538	45,2	23,0	37,9
Inkább negatív	518	43,5	59,5	39,4
Egyértelműen negatív	96	8,1	16,2	15,2
<i>Összesen</i>	<i>1190</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,43</i>		<i>2,09</i>	<i>2,38</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	336	22,0	26,0	34,0

*az összes megkérdezett százalékában (Magyarország: N=1526, Csehország: N=969, Lengyelország: N=1036)

2.1. ábra. A kormány és az ellenzék tevékenységének megítélése időbeni összehasonlításban.

A grafikon görbéi az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok a válaszok a négyfokú skálán (1 – egyértelműen negatívan, 4 – egyértelműen pozitívan) mért válaszok átlagait jelentik az adott kérdésben, az adott hónapban.

A demokrácia működésével való elégedetlenség továbbra is nagymértékű a magyar társadalomban. A júliusi átlag 2,19. A határozott véleménnyel rendelkezők közel egyötöde teljes elégedetlenségét fejezte ki a magyar demokrácia jelenlegi állapotával szemben, a valamilyen mértékben negatív véleményt alkotók aránya pedig összességében megközelíti a kétharmadot. Az elégedettek aránya 37,2%.

2.3. Elégedettség a demokrácia működésével (négyfokú skálán, a határozott válaszok százalékában: 1 – nagyon elégedetlen, 4 – nagyon elégedett)

	N=	%
Egyértelműen pozitív	8	0,6
Inkább pozitív	515	36,6
Inkább negatív	625	44,4
Egyértelműen negatív	259	18,4
<i>Összesen</i>	<i>1408</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,19</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	118	7,8

*az összes megkérdezett százalékában

A legkevésbé a 30 év alattiak (2,31) és a 70 év felettek (2,32), a diplomások (2,27) és a megyei jogú városokban élők (2,36) elégedetlenek. Minél elégedettebb valaki a kormány működésével, annál elégedettebb a demokrácia működésével is Magyarországon.

3. Lakossági vélemények a kormánynak a fogyasztási termékek árára gyakorolt befolyásáról

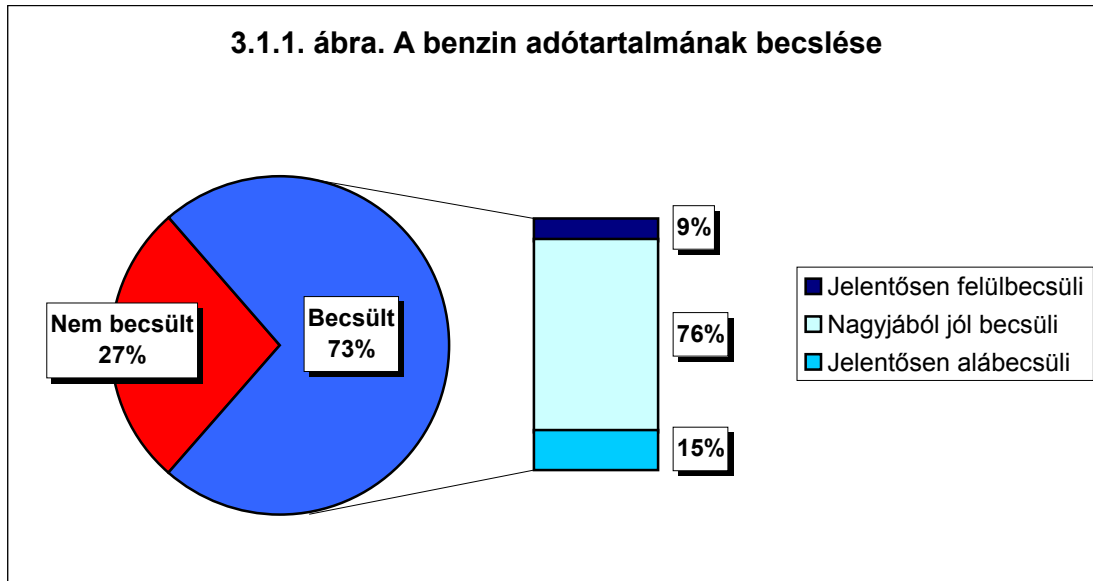
Június hónapban több jószággal, így az üzemanyaggal, a gázzal, a gyógyszerekkel vagy néhány mezőgazdasági termékkel kapcsolatban is felvetődött a kormány szerepvállalásának kérdése az árak meghatározásában. Az adatfelvétel során arra voltunk kíváncsiak, hogy a magyar lakosság hogyan gondolkodik a benzin és a gyógyszer árát kialakító mechanizmusokról, mekkora szerepet tulajdonít és tulajdonítana ebben a kormánynak.

3.1. Lakossági vélemények a benzinárral kapcsolatban

Elsőként a benzinárral kapcsolatosan kérdeztük a lakosság véleményét. Annak érdekében, hogy felmérjük, mennyire tájékozottak az emberek ebben a kérdésben, arra kértük őket, becsüljék meg a benzin fogyasztói árának összetételét. Azt kérdeztük, hogy szerintük minden benzinre kifizetett 100 forintból mennyi az önköltség és mennyi az adótartalom. Az alábbiak során röviden ismertetjük, hogy mennyire vannak tisztában az emberek a benzin adótartalmának nagyságával. A 3.1. ábra azt mutatja meg, hogy hányan vállalkoztak becslésre és ezen belül milyen volt a becslések megoszlása. A számszerű válaszokat három csoportba soroltuk a becslések pontossága szerint. Nagyjából pontosan becslőnek tekintettük azt, akinek válasza legfeljebb 25%-kal tért el a tényleges adótartalomtól. Ez utóbbi június hónap folyamán 60% körül volt, a becslések kategorizálása során ezt tekintettük helyes válasznak (a benzinár szerkezetéről lásd a 3.1.1. táblázat megjegyzését).

Az eredmények azt mutatják, hogy a lakosság közel háromnegyede adott számszerű választ a feltett kérdésre. A becslésre vállalkozók között felülreprezentáltak voltak a férfiak (83%), az 50 év alattiak (81-84%) és a megyei jogú városban élők (81%). Minél magasabb iskolai végzettsége van valakinek, annál nagyobb valószínűséggel adott számszerű választ a feltett kérdésre.

A becslésre vállalkozók között háromnegyedes többségben (76%) voltak, azok, akik viszonylag nagy pontossággal becsülték meg a benzin árának adótartalmát. 15%-uk alul-, 9%-uk pedig felülbecsülte az adók arányát a benzinárban. Míg a megkérdezettek társadalmi-demográfiai hovatartozása rendkívül erősen befolyásolta vállalkozó kedvüket a becsléssel kapcsolatban, a válaszok pontossága csupán az iskolázottsággal mutat nem túl erős kapcsolatot. Minél magasabb iskolai végzettsége van valakinek, annál valószínűbb, hogy legfeljebb 25%-kal tévedett a benzin árát terhelő adók mértékét illetően. Egyetlen más dimenzióban sem zárható ki, hogy a magyarázó változó kategóriái szerinti válaszkülönbségek a véletlennek tudhatók be.

3.1.1. táblázat. A benzin adótartalmára tett becslések pontossága

	N=	%
Jelentősen felülbecsüli	102	6,7
Nagyjából jól becsüli	840	55,0
Jelentősen alábecsüli	167	10,9
Nem tudja	417	27,3
<i>Összesen</i>	<i>1526</i>	<i>100,0</i>

Megjegyzés. A kérdezés időpontjában a 95-ös ólommentes benzin ára 240 Ft körül volt. Ebből jövedéki adó 93 Ft, KKKSz (Központi Kőolaj Készletezési Szövetség) díj 3,73 Ft, az ÁFA pedig 48 Ft volt. Az adók összesen a teljes ár 60%-át tették ki. Nagyjából pontosan becslőnek tekintettük azt, akinek számszerű válasza legfeljebb 25%-kal tért el a helyes adattól. Forrás: Gazdasági Minisztérium, www.gm.hu/economy/indust/epol/olajar.htm

Ez után arra voltunk kíváncsiak, hogy az emberek szerint mi a legfontosabb oka a magas benzinár kialakulásának. A válaszok megoszlása (3.1.2. táblázat) azt mutatja, hogy az emberek szerint a magas adótartalom felelős legnagyobb mértékben a benzinárak nagyságáért. A kérdésre érvényes választ adók 63%-a jelölte meg a magas adóterheket elsődleges okként. Ezt követte sorrendben a MOL árpolitikája (18%) és a kőolaj világpiacon árá. A válaszadók 6%-a összefüggést vélte felfedezni a magas benzinár és az egyre nagyobb nyilvánosságot kapó olajügyletek között. Egyetlen okot sem tudott megnevezni az összes megkérdezett több mint egynegyede.

3.1.2. táblázat. Véleménye szerint mi a legfontosabb oka annak, hogy a benzinár jelenleg nagyon magas?

	N=	%*
A magas adótartalom	701	62,6
A MOL árpolitikája	203	18,1
A kőolaj magas világpiaci ára	135	12,1
Egyéb	130	11,6
Az olajjügyek	65	5,8
Az alacsony jövedelmek	44	3,9
Az infláció	29	2,6
Nem magas a benzin ára**	4	0,2
Nem tudja**	400	26,2
Nem válaszolt**	3	0,2

*A kérdés nyitottan hangzott el, a kérdező a válaszokat lejegyezte, majd azokat utólag kódoltuk. Több válasz is lehetséges volt. A százalékos megoszlás az érvényes választ adók arányában mutatja az adott kategóriát választókat (N=1119).

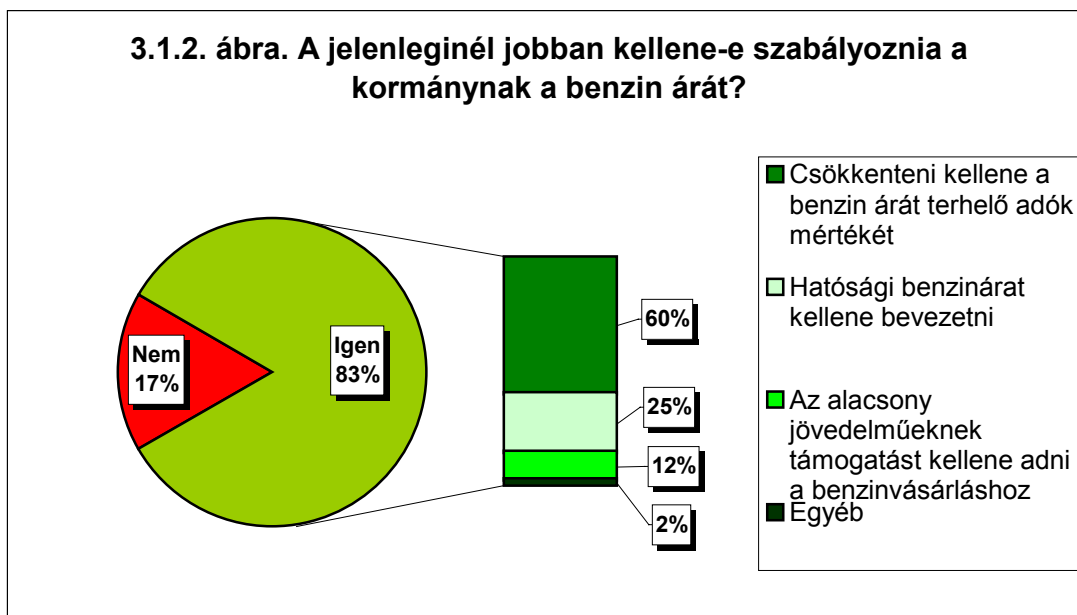
**Az összes megkérdezett százalékában.

A megkérdezettek több mint egytizede nem tudott határozott választ adni arra a kérdésre, hogy a jelenleginél nagyobb szerepet kellene-e vállalnia a kormánynek a benzinár kialakulásában. Az érvényes választ adók 83%-a igennel válaszolt, 17%-a pedig nemmel. A nagyobb szerepvállalást szorgalmazók között a népességen belüli részarányukhoz képest felülreprezentáltak a szakmunkásképzőt végzettek és a legfeljebb általános iskolát végzettek, a munkások és alkalmazottak, valamint a kisvárosokban és községekben élők.

A nagyobb szerepvállalást szorgalmazóktól azt is megkérdeztük, hogy az államnak mit kellene tennie az ár kialakításának nagyobb befolyásolása érdekében. Kiderült, hogy a jelentősebb állami szerepvállalást várók többsége (60%) – a legfontosabb okok megnevezésével összhangban – az adók csökkentését várja a kormánytól, egynegyede pedig hatósági árat vezetne be. A kormányzati szerepvállalás növelésére szavazók valamivel több, mint egytizede támogatást nyújtana az alacsony jövedelműeknek a benzinvásárláshoz.

A válaszadók szocio-ökonómiai profilja erősen meghatározza állásfoglalásukat az államnak a benzinárral kapcsolatos szerepéről. Az adócsökkentést elsősorban a 30-39 évesek (köztük az adócsökkentés híveinek aránya 74%), az érettségivel rendelkezők (67%), a legfelső jövedelmi ötöd tagjai (67%), a vezetők, értelmiségiek (72%), a megyei jogú városok lakói (68%) és a benzin árának adótartalmát helyesen becslik (65%) támogatják. Minél gyakrabban vásárol valaki üzemanyagot, annál valószínűbb, hogy helyesli a jövedéki adó mértékének csökkentését. A hatósági ár bevezetésének hívei között felülreprezentáltak a férfiak (29%), a 60-69 évesek (33%), az önállók, vállalkozók (32%), a községekben élők (30%), a ritkán tankolók (28%) és a benzin árának adótartalmát pontatlanul becslik (30%). Az alacsony jövedelműek kompenzálását elsősorban a nők (14%), a 60 év felettek (16%), a legfeljebb általános iskolát végzettek (18%), a legalsó jövedelmi ötöd tagjai (21%), a községekben élők (15%) és a benzint soha nem vásárlók (15%) támogatnák.

**3.1.2. ábra. A jelenleginél jobban kellene-e szabályoznia a
kormánynak a benzin árát?**

3.1.3. táblázat. Hogyan kellene a kormánynak szabályoznia a benzin árát? (azok százalékában, akik szerint a kormánynak a jelenleginél nagyobb szerepet kell vállalnia a benzin árának szabályozásában, N=1126)

	N=	%
Csökkenteni kellene a benzin árát terhelő adó mértékét	641	60,3
Hatósági benzinárat kellene bevezetni	270	25,4
Az alacsony jövedelműeknek támogatást kellene adni a benzinvásárláshoz	127	11,9
Egyéb	25	2,4
<i>Összesen</i>	<i>1063</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	63	5,6

*Az összes megkérdezett százalékában

Az adócsökkentést és a hatósági ár bevezetését szorgalmazóktól azt is megkérdeztük, hogy az általuk támogatott megoldás esetén kieső állami bevételeket milyen forrásokból pótolnák. A válaszadók döntő többsége, 90%-a a költségvetés kiadásainak csökkentésére szavazott. Az érvénytelen válaszok aránya 13% volt.

3.1.4. A bevételkiesés ellensúlyozása érdekében mit kellene tennie a kormánynak? (az százalékában, akik az előző kérdésre adott válaszukban az adócsökkentést vagy a hatósági ár bevezetését választották, N=911)

	N=	%
Hiteleket kellene felvennie	17	2,1
Növelnie kellene a többi adófajta mértékét	48	6,1
Csökkentenie kellene a költségvetés kiadásait	720	90,5
Mégsem kellene szabályoznia a benzin árát	10	1,3
<i>Összesen</i>	<i>795</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	116	12,7

*Az összes megkérdezett százalékában

A következő lépésben azt kértük a kiadások csökkentését támogatóktól, hogy nevezzék meg azokat a területeket, melyektől a kormánynak forrásokat kellene elvonnia az adóbevételek csökkenése esetén. A megkérdezettek 12%-a a kérdés hatására megváltoztatta véleményét és azt válaszolta, hogy a kormánynak mégsem kellene a jelenleginél nagyobb mértékben szerepet vállalnia a benzinár szabályozásában. A többiek legnagyobb arányban (51%) a honvédelmi kiadások megkurtítására szavaztak, de meglehetősen magas volt azok aránya is, akik a munkanélküli segélyre (31%), a kultúrára, művészetre (23%) vagy például a szociális segélyekre (21%) fordítanának kevesebb pénzt annak érdekében, hogy a benzinárban foglalt adók nagysága mérséklődjön.

3.1.4. Mely területekről kellene forrásokat elvonnia a kormánynak? (azok százalékában, akik az előző kérdésre adott válaszukban a költségvetés kiadásainak csökkentését választották, N=720)

	N=	%*
Családi támogatások	8	1,3
Egészségügy	4	0,7
Honvédelem	310	51,0
Környezetvédelem	55	9,0
Kultúra, művészet	137	22,5
Munkanélküli segély	186	30,6
Nyugdíjak	13	2,1
Oktatás	11	1,8
Rendőrség	97	16,0
Szociális segélyek	125	20,6
Mégsem kellene szabályoznia a benzin árát**	97	12,4
Nem tudja, nem válaszolt**	80	10,1

*A kérdés nyitottan hangzott el, a kérdező a válaszokat lejegyezte, majd azokat utólag kódoltuk. Több válasz is lehetséges volt. A százalékos megoszlás az adott kategóriát választók arányát mutatja a valamilyen költségvetési területet választókon belül (N=946).

**Az összes megkérdezett százalékában.

3.2. Lakossági vélemények a gyógyszerárral kapcsolatban

Ugyanebben az időszakban terítékre került a gyógyszerárak kérdése is. Ezzel kapcsolatban is megkérdeztük a magyar állampolgárok véleményét. Először arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen gyakran és milyen (receptre vagy a nélkül kapható) gyógyszereket vásárolnak az emberek, illetve, hogy ezek beszerzése mekkora anyagi megterhelést jelent a családi költségvetés számára. Ezután a véleményüket kértük a gyógyszerárak jelenlegi színvonaláról. Az árakat magasnak vagy nagyon magasnak tartókat a kialakult helyzet okainak megnevezésére is megkértük.

Az adatok azt mutatják, hogy a magyar lakosság 70%-a vásárolt valamilyen gyógyszert az adatfelvételt megelőző hónapban. Nagy többségük csak receptre vagy többnyire receptre felírt gyógyszert vásárolt, recept nélkül is kapható orvosságot csak az összes megkérdezett 6%-a kért a patikákban (3.2.1. táblázat).

3.2.1. táblázat. Az elmúlt hónapban milyen gyógyszereket vásárolt? (az érvényes válaszok százalékában)

	N=	%
Csak receptre felírt gyógyszereket	435	28,5
Többnyire receptre felírt gyógyszereket, de recept nélküli is volt közöttük	451	29,6
Többnyire recept nélkül vásárolható gyógyszereket, de receptre felírt is volt közöttük	107	7,0
Csak recept nélkül kapható gyógyszereket	85	5,6
Nem vásárolt gyógyszereket	447	29,3
<i>Összesen</i>	<i>1525</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	1	0,0

*Az összes megkérdezett százalékában

A gyógyszert vásárlók egynegyedének semmilyen problémát nem jelentett a patikaszer megvásárlása, további 36%-nak pedig csupán kisebb problémát okozott ez a kiadás. Ezzel szemben a válaszadók egynegyedének komoly gonddal járt a költségek előteremtése, 12% esetében pedig az is előfordult, hogy valamilyen orvos által felírt gyógyszert nem tudott megvásárolni. A nagyszámú válaszmegtagadás miatt (a megkérdezettek 29%-a) ezeknek a becsléseknek meglehetősen nagy a bizonytalansága.

3.2.2. táblázat. Az elmúlt egy hónapban a gyógyszerekre költött összeg kifizetése...(az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%
egyáltalán nem jelentett problémát	283	26,4
csak kisebb problémát jelentett	384	35,7
komoly problémát jelentett	278	25,9
előfordult, hogy valamilyen, az orvos által felírt gyógyszert nem tudott megvenni a magas ára miatt	130	12,1
<i>Összesen</i>	<i>1075</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja*	2	0,1
Nem válaszolt*	449	29,4

*Az összes megkérdezett százalékában

3.2.3. táblázat. Van Önnek az önkormányzat által kiállított közgyógyellátási igazolványa? (az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%
Van	138	9,1
Nincs	1380	90,9
<i>Összesen</i>	<i>1518</i>	<i>100,0</i>
Nem válaszolt*	8	0,5

*Az összes megkérdezett százalékában

A magyar lakosság 90 %-a magasnak vagy nagyon magasnak tartja a receptre kapható gyógyszerek árát, egytizedük pedig sem alacsonynak sem magasnak nem ítéli azokat.

3.2.4. táblázat. Ma Magyarországon a receptre kapható gyógyszerek ára...(az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%
nagyon magas	630	42,7
magas	688	46,6
sem nem magas, sem nem alacsony	153	10,4
alacsony	3	0,2
nagyon alacsony	2	0,1
<i>Összesen</i>	<i>1477</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	49	3,2

*Az összes megkérdezett százalékában

A gyógyszerárakat magasnak vagy nagyon magasnak tartókat a legfontosabb okokról is megkérdeztük. A válaszadók közel egyharmada a magas gyógyszerárakat valamilyen módon a gyógyszergyárak magánkézbe kerülésével hozza összefüggésbe. Konkrétan a piaci árakat, a gyárak privatizálását, a megfelelő gyógyszerárképzés hiányát nevezték meg vagy azt kifogásolták, hogy a gyártás nem állami kézben van. A válaszadók 18%-a szerint a tb-támogatás alacsony mértéke, további 15% szerint viszont az - előállítási, reklámozási, kutatásra-fejlesztésre fordított – költségek felelősek a magas árakért. Megnevezésre került még a kormány adó- és gazdaságpolitikája, a magas infláció, illetve az árakhoz viszonyított alacsony keresetek. A kérdésre válaszolók csupán 5% véli úgy, hogy a háttérben a gyártók extraprofitra törekvése, a sokszereplős piac szabályainak megsértése (pl. kartell létrehozása) húzódik meg.

3.2.5. táblázat. Mi a legfontosabb oka annak, hogy ma Magyarországon magas a receptre kapható gyógyszerek ára? (azok százalékában, akik szerint ma Magyarországon a receptre kapható gyógyszerek ára magas vagy nagyon magas és a kérdésre érvényes választ adtak, N=1127)

	N=	%
A gyógyszergyárak magánkézben vannak	334	29,6
Nem elég a tb-támogatás	202	17,9
A gyógyszerek előállítási és egyéb járulékos költségei	165	14,6
A kormány gazdaság- és adópolitikája	143	12,7
Infláció, alacsony keresetek	110	9,8
A gyógyszergyártók extraprofitra törekszenek	54	4,8
Egyéb	48	4,3
A gyógyszergyárak külföldi kézben vannak	10	0,9
Nem tudja*	387	29,4
Nem válaszolt*	2	0,2

*Az összes megkérdezett százalékában (N=1316).

Arról is kérdeztük a magyar állampolgárokat, hogy mekkora befolyást tulajdonítanak a kormánynak néhány jószág árának alakításában. A válaszokat egy ötfokú skálán helyeztük el (3.2.2. ábra). Az eredmények azt mutatják, hogy a megkérdezettek szerint a kormány a felsorolt jószágok közül leginkább a gyógyszerek árát képes befolyásolni (a válaszok átlaga 3,24). Ezt követi sorrendben a gáz (3,04) és két

mezőgazdasági termék, a búza (3,02), valamint a tej (2,77). Az emberek szerint a kormány intézkedései az előzőeknél kevésbé, de viszonylag jelentős hatással vannak az ingatlanpiac áraira (2,57) valamint a hús fogyasztói árára (2,52). A válaszok átlaga alapján a zöldségek piaca a leginkább független a kormány szándékaitól.

